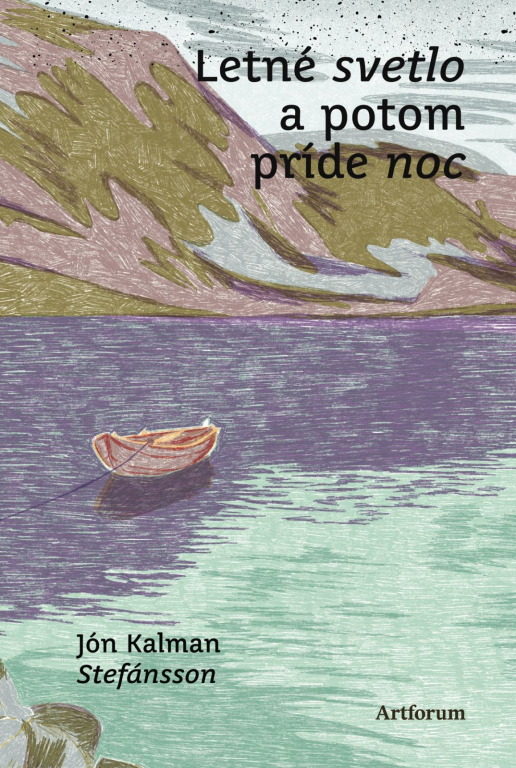

Letné svetlo a potom príde *noc*

Jón Kalman
Stefánsson

Artforum

Jón Kalman Stefánsson
Sumarljós og svo kemur nóttin

Copyright © 2005 by Jón Kalman Stefánsson

Published by agreement with Copenhagen Literary Agency ApS,
Copenhagen

Translation © Zuzana Stankovitsová, 2014, 2026

Design & Layout © Kristína Soboň, 2026

Slovak edition © Artforum, 2026

Jón Kalman Stefánsson

Letné svetlo

a potom príde noc

Artforum

[Už sme takmer napísali, že výnimočnosť našej dediny spočíva v tom, že ničím výnimočná nie je, to však nie je celkom pravda. Určite existujú iné miesta, kde veľká väčšina domov nemá ani len deväťdesiat rokov, obce, ktoré sa nepýšia žiadnou slávnou osobnosťou, nikým, kto vynikol v športe, politike, obchode, literatúre či zločine. Jedným sa však od ostatných miest predsa len líšime: nemáme tu kostol. Ani cintorín. Tejto výnimočnosti sa nás opakovane snažili zbaviť. Kostol by nepochybne zmenil charakter svojho okolia, tichý zvuk kostolných zvonov dokáže povzbudiť skleslého človeka a zvony v sebe nesú posolstvo večnosti. Na cintorínoch rastú stromy, na stromoch sedia vtáky a spievajú. Sólrún, riaditeľka základnej školy, sa dvakrát pokúsila zozbierať podpisy na petíciu s tromi cieľmi: kostolom, cintorínom a farárom. Vždy však získala najviac trinásť mien, čo nestačí ani na farára, nieto ešte na kostol, a už vôbec nie na cintorín. Samozrejme, umierame ako ostatní, no mnohí sa dožívajú vysokého veku, nikde na Islande nežije toľko ľudí nad osemdesiat rokov na počet obyvateľov ako tu, čo môžeme spomenúť ako zvláštnosť číslo dva. Až desiati obyvatelia dediny sa blížia k stovke, zdá sa, že smrť na nich zabudla a my po večeroch počujeme ich chichot, keď na trávniku za domovom dôchodcov hrajú minigolf. Tento vysoký priemerný vek sa dosiaľ nikomu nepodarilo vysvetliť, no či už ho spôsobuje strava, postoj k životu alebo poloha hôr, za dlhovekosť podvedome predsa len vďačíme tomu, že najbližší cintorín je ďaleko, a preto sa aj zdráhame podpísať Sólrúninu petíciu v presvedčení, že ten, kto tak spraví, nielenže podpíše vlastný rozsudok smrti, ale tým smrť priamo privolá. Je to, samozrejme, úplný

nezmysel, no aj hlúposť dokáže pôsobiť presvedčivo, ak má dočinenia so smrťou.

Okrem tohto sa o nás nič pozoruhodné povedať nedá.

Stojí tu niekoľko desiatok rodinných domov, väčšinou stredne veľkých, navrhnutých bezduchými architektmi či inžiniermi, je zvláštne, aké malé nároky kladíme na ľudí, čo majú taký veľký vplyv na naše okolie. Sú tu aj tri obytné domy, každý so šiestimi bytmi, a zopár pekných drevených domčekov z prvej polovice 20. storočia, najstarší z nich má deväťdesiatosem rokov, bol postavený v roku 1903, a je už natoľko schátraný, že veľké autá okolo neho prechádzajú slimačím tempom. Najväčšími budovami sú bitúnok, Mliekareň, Obchodné družstvo a Pletiareň. Ani jedna z nich nevyzerá pekne, no zato tu máme utešené malé mólo, ktoré do mora postavili pred päťdesiatimi rokmi. Lode ani člny sem nechodia, ale z móla sa dobre čúra, prúd moču dopadajúci do mora vydáva smiešny zvuk.

Dedina sa nachádza niekde uprostred kraja, na severe, juhu a východe ju obklopujú farmy a na západe more. Na fjord je krásny výhľad, hoci v ňom nie sú takmer žiadne ryby a ani nikdy neboli. Na jar fjord vždy priláka veselé a optimistické brodivé vtáky, na pláži sa občas nájdú mušle a v diaľke z mora vyčnievajú tisíce ostrovčekov a útesov ako štrbavý chrup – večer sa nad nimi rozkrváca slnko a vtedy premýšľame o smrti. Asi sa nazdávaš, že premýšľať o smrti nie je zdravé, človeka to skľučuje a naplňa ho beznádejou, neprospieva to srdcovocievnemu systému, no my sa domnievame, že na to, aby človek nemyslel na smrť, musí byť doslova mŕtvy. Zamyslel si sa, mimochodom, niekedy nad tým,

čo všetko, snáď aj úplne všetko, je vecou náhody? Môže to byť dosť nepríjemná predstava, náhodné udalosti len zriedka dávajú zmysel a náš život sa tak mení na bezcieľne blúdenie, ten život, čo sa občas zdanlivo hýbe všetkými smermi, a potom často končí uprostred vety – možno práve preto ti chceme porozprávať príbehy z našej dedinky a jej okolia.

Nemáme v úmysle rozprávať o celej dedine, prejsť od domu k domu, to by si isto nezniesol, no určite sa zmienime o žiadostivosti, ktorá spája dni a noci, o šťastnom kamionistovi, Elísabetiných tmavých zamatových šatách a mužovi, ktorý prišiel autobusom, o vysokej Thurídur naplnenej tajnou túžbou, mužovi, ktorý nedokázal spočítať ryby, a žene s plachým dychom, o osamelom farmárovi a štyritisícročnej múmii. Rozpovieme ti o každodenných udalostiach, no i takých, čo presahujú naše chápanie, pravdepodobne preto, že sa nedajú vysvetliť; ľudia miznú, sny menia život, takmer dvestoroční nebohí na seba upozorňujú namiesto toho, aby ticho ležali na svojom mieste. A, samozrejme, ti povieme aj o noci, ktorá sa nad nami klenie a svoju moc čerpá z hĺbok vesmíru, o dňoch, ktoré prichádzajú a odchádzajú, o speve vtákov a poslednom dychu, určite to bude mnoho príbehov, začneme tu v dedine a skončíme na dvore farmy na sever od nej. Začíname, už je to tu, radosť a osamelosť, striedmosť a pochabosť, život a sen – veru, sny.]

Vesmír a tmavé zamatové šaty

Jednej noci sa mu začalo snívať po latinsky. *Tu igitur nihil vidis?* Dlho však zostávalo záhadou, aký jazyk to je, sám si myslel, že je vymyslený, veď v snoch sa môže stať kadečo, a tak ďalej. V tom čase to tu v dedine vyzeralo podstatne inak, pohybovali sme sa trochu pomalšie, Obchodné družstvo držalo všetko pohromade a on bol riaditeľom Pletiarne, čerstvý tridsiatnik. Všetko mu vychádzalo, jeho žena bola taká krásna, že mnohých pri pohľade na ňu pochytil hlboko vo vnútri zvláštny pocit, mali spolu dve deti a predpokladáme, že o jednom z nich, Dávidovi, sa na týchto stránkach ešte zmienime. Zdalo sa, že mladý riaditeľ je rodeným víťazom, rodina bývala v najväčšom dome v dedine, jazdil na Range Roveri, obleky si dával šiť na mieru, v porovnaní s ním sme všetci patrili k šedému priemery, no potom sa mu začalo snívať po latinsky. Jazyk nakoniec rozlúštil starý lekár, ktorý však, žiaľ, krátko nato umrel, keď naňho s brechotom skočilo Gudjónovo psisko, a staručké srdce mu zlyhalo. Toho prekliateho psa sme hneď na druhý deň zastrelili, hoci sme to mali urobiť už dávno predtým. Gudjón sa vyhrážal žalobou, no nakoniec si zohnal druhého psa, ktorý však bol ešte horší. Podaktorí z nás sa ho pokúšali zraziť, ale tá beštia má príliš rýchle nohy. Starý lekár po latinsky nevedel takmer nič, iba zopár slov a názvov orgánov, ale postačilo to, keď sa riaditeľovi

konečne podarilo zapamätať si vyššie spomínanú vetu.

Človek, ktorému sa zrazu začne snívať po latinsky, je sotva z obvyčajného cesta. Angličtina, dánčina, nemčina, áno, aj francúzština a dokonca španielčina sú užitočné jazyky, rozšíria človeku obzor, no latinčina, to je iná káva, to je o toľko viac, že sa to tu už ani neodvažujeme ďalej rozvádzať. Ale riaditeľ bol mužom činu, máločo ho dokázalo odradiť, chcel mať všetko okolo seba pod kontrolou a o to viac ho dráždilo, keď mu sny naplnil jazyk, ktorému vôbec nerozumel. Existovalo iba jedno riešenie, odísť do Reykjavíku na súkromný intenzívny dvojmesačný kurz latinčiny.

V tom čase sa správal ešte grandiózne, až nehanebne. Do mesta sa vybral na Range Roveri, svojej žene kúpil novú Toyotu Corolla s automatickou prevodovkou, aby si počas jeho neprítomnosti príliš nenamáhalo svoje krásne štíhle nohy, hoci kupovať jej auto bolo zbytočné, veď mnohí by ju s radosťou na rukách nosili po všetkých uliciach v dedine, po všetkých cestách života. A tak odišiel na juh v obleku šitom na mieru, s odhodlaným a netrpezlivým výrazom na tvári, sebaistý, no hlboko vo vnútri, i keď to sme vtedy, samozrejme, ešte nevedeli, sa v ňom začali rozprestierať tichučké sny pripomínajúce šire jazero, a na brehu ho čakal čln.

Dva

Radi by sme dostali vysvetlenie, či skôr vysvetlenia, tých veľkých zmien, ba dokonca premien, ktoré sa s riaditeľom udiali. Odišiel na juh a vrátil sa ako vymenený,

stal sa z neho človek, ktorý mal bližšie k nebu ako k zemi. Veru, vrátil sa z mesta, plynulo hovoril po latinsky, čo nás spočiatku obalamutilo, takže premenu sme si hneď nevšimli, ešte stále vtedy šoféroval Range Rover, aj keď odev mal trochu ošumelý, hlas tichší, pohyby pomalšie a zdalo sa, že sa na svet díva úplne novými očami. Jeho pevný pohľad sa vytratil a nahradilo ho niečo, čo nevieme celkom pomenovať, snáď roztržitosť, či zasnenosť, a odrazu vyzeral, akoby videl cez všetko, cez všetok ruch, bľabot a šum, ktorými sa náš život vyznačuje, cez starosti s nadváhou, s peniazmi, vráskami, politikou, účesmi. Možno by nám všetkým prospelo odísť do mesta, naučiť sa po latinsky a získať tak nový pohľad na svet; to by sa naša dedinka pravdepodobne odlepila od zeme a vzniesla sa až k nebesiam. Nikam sme však, samozrejme, nešli, zostali sme pevne uviaznutí v zabehaných koľajach svojich zvykov. A práve zvyk, utišujúca uspávanka všednosti, nám pomohol bleskurýchlo si privyknúť na jeho nové oči, zanedbaný odev, zmenené správanie. Ľudia sa neustále menia, nachádzajú si nové záujmy, striedajú farbu vlasov, dopúšťajú sa nevery, umierajú, snaha všetko to sledovať je beznádejná, a okrem toho máme čo robiť so šumom vo vlastnej hlave. Zhruba rok po riaditeľovom kurze latinčiny prišla na poštu zásielka zo zahraničia, balík s nápisom *Pozor* v deviatich jazykoch. Ágúst, jedinú zamestnankyňu pošty, to natoľko zaskočilo, že sa balík neodvažovala otvoriť, takže sme museli niekoľko dní čakať, než sme sa dozvedeli, čo v ňom bolo. Ale ako si isto vieš predstaviť, tipovalo sa a špekulovalo, kolovalo niekoľko teórií, ktoré však boli všetky ďaleko od pravdy, keďže balík obsahoval iba knihu, i keď veľmi starú a presláve-

nú, *Hviezdneho posla* Galilea Galileiho. Bolo to prvé vydanie, čo nie je zanedbateľné, veď kniha vyšla pred vyše 400 rokmi, je po latinsky a na istom mieste sa v nej píše:

Zanechal som pozemské bádanie a obrátil som pozornosť k nebu.

Nič lepšie nevystihuje zmeny, ktoré sa udiali s naším riaditeľom, alebo Hvezdárom, ako ho niekto nazval, podľa toho starého, už dávno mŕtveho čudáka, keď sa rozniesla správa o obsahu balíka. Prezývka, spočiatku myslená posmešne, sa okamžite uchytila, no posmešný tón sa z nej rýchlo vytratil. V skutočnosti nám o knihe povedala jeho žena, ktorá, ako sa zdalo, cítila neobyčajnú potrebu podeliť sa takmer so všetkými o zmeny, ktoré sa s jej manželom udiali, a ver, že mnohí si ju so záujmom vypočuli. Často nosila čierny rúž, a keby si ju tak videl v tom jej zelenom pulóvri, bola taká krásna, taká príťažlivá, objavovala sa nám v snoch a podaktorí, napríklad Simmi, blížiaci sa k päťdesiatke, starý mládenec so zálubou v kone, vlastnil ich dvanásť, ňou bol taký uchvátený, že zvažoval, či sa neodstahuje, len aby mohol v živote opäť získať rovnováhu. Jazdil každý deň a nezriedka ho videli prechádzať popri jej dome v nádeji, že ju zazrie, hoci iba na okamih. Jedného dňa Simmi osedlal hnedáka, vyrazil, a vtom ju zbadal, ako náhlivo kráča od domu.

Najprv sa veľkým oblúkom otočil, aby k nej mohol pricvárať spredu, potom sa stretli, ona s tými čiernymi perami, jemnou tvárou, červenými vlasmi, nosom v tvare slzy, očami tak neskutočne modrými, a pod kabátom, ktorý jej vial vo vetre, mala oblečený zelený sveter, bola krásna ako zjavenie, nikto nevie, ako sa to vlastne

stalo: Simmi, skúsený jazdec, spadol z koňa. Tá kráska ma zhodila zo sedla, vravieval neskôr, ale podaktorí boli presvedčení, že z koňa padol náročky, v akomsi chvílkovom zúfalstve či pochabosti. Zlomil si stehennú kosť, poranil si ruku, a len tak tam zostal ležať. V dedine nebol žiaden lekár, starý doktor zomrel pred tromi dňami, prekliate psisko toho darebáka Gudjóna, a nový mal prísť až o týždeň, dovtedy sme mali nakázané dávať si na zdravie pozor, tí so slabým srdcom mali od-dychovať, a práve vtedy musel Simmi padnúť z koňa. Rozbehla sa k nemu, aby mu pomohla, oči mala belasejšie, než si vieš predstaviť. Nieкто navrhol, aby sme ho poslali do nemocnice v meste, ale rozruch a nepríjemnosti sa nám priečia, a tak musel zaskočiť zverolekár, ktorý všetko dobre zvládol, Simmi dnes už len trochu pokrivkáva. Tých pár minút, keď si k nemu kľakla a tvár mu zahalila sladká a teplá vôňa jej dychu, je preňho tým najkrajším a najvzácnejším okamihom v živote, ktorý si v spomienkach znovu a znovu prehráva. No je nepravdepodobné, že by aj ona mala záujem túto udalosť oživovať, veď sa iba chvíľku predtým dozvedela, že jej manžel pre Galileovho *Hviezdneho* posla obetoval Range Rovera aj Toyotu. Jemu to pripadalo ako samozrejmosť, ani nemal chuť o tom diskutovať, čo bolo asi najhoršie zo všetkého, vyrútila sa von, zlostná a taká zúfalá, až jej to vyrážalo dych, svet okolo nej bol na pokraji zrútenia, a vtom sa pred ňou vynoril ten chlap na koni.

Asi v tebe niečo praskne, napríklad struna v srdci, keď človek, ktorého si myslíš, že poznáš ako svoje topánky, do ktorého si sa zaľúbil, s ktorým si sa zosobášil, mal s ním deti, vybudoval si si domov a delil si

sa s ním o spomienky, stojí jedného dňa pred tebou ako úplne neznáma osoba. Samozrejme, myslieť si, že niekoho poznáme ako vlastné topánky, je číry nezmysel, vždy sa v prítmí nájde nejaký skrytý kút, ba celý dom, nuž ale dobre. Vydala sa za pomerne mladého muža s vysokým postavením, ktorý bol pilierom spoločnosti, mal vplyv na naše životy, bezvýhľadný podnik pod jeho vedením prekvital a dosahoval zisk, pre ostatných bol príkladom, nádejou a kotvou, no z ničoho nič sa mu začalo snívať po latinsky, odišiel do mesta naučiť sa jazyk, vrátil sa s novými očami a o rok nato predal svoje autá, aby si za ne kúpil staré knihy. V porovnaní s tým je pád jedného človeka z koňa maličkosť, ale tým sa všetko iba začalo. Slnko vyšlo každý deň na východe, zmizlo na západe, Hvezdára bolo v Pletiarňi sotva vidieť a Ágústa podchvíľou chodila z pošty k jeho domu s novými zásielkami, z ktorých mnohé boli označené nápisom *Pozor* v deviatich jazykoch.

Tri či štyri týždne po tom, čo Talian Galileo pomohol manželom zbaviť sa oboch áut, doručili Hvezdárovi ešte staršiu knihu, *Obehy nebeských tel* Mikuláša Kopernika, ktorá vyšla v roku 1543. Stála celý majetok, cenou sa blížila k rodinného domu, jeho manželke však došla všetka trpezlivosť, ktorá mnohým chýba takmer úplne, vo chvíli, keď mu prišli prvé vydania kníh Johanesa Keplera zo sedemnásteho storočia: *Rudolfínske tabuľky*, *Harmónia sveta* a *Sen alebo astronómia Mesiaca*. Predtým, než dorazili na poštu, sa mnohí pokúšali Hvezdárovi dohovoriť, riaditeľ banky, krajský hajtmán, riaditeľka školy, predstaviteľ zamestnancov Pletiarne. Pýtali sa ho, čo to stváraš s vaším spoločným životom, márneš ho na knihy, míňaš všetky úspory, predal si dom, predávaš

vlastný život, veď sa už konečne spamätaj! No všetko bolo zbytočné, len sa na nich díval tými svojimi novými očami, usmieval sa, akoby ich všetkých ľutoval, a odvetil niečo po latinsky, čomu nikto nerozumel. Nemá zmysel dopodrobna ti rozprávať, ako to pokračovalo, prešlo odvtedy takmer pätnásť rokov, počas ktorých nahromadil okolo tritisíc kníh a stále pribúdajú nové, už pokryli všetky steny v jeho malom dome, mnohé z nich sú po latinsky, tak ako väčšina tých, čo ho zbavili krásy, pohodlia a rodinného života.

Onedlho nato, čo Ágústa doručila balík s Keplero-
vými knihami, sa jeho žena spolu s dcérou odsťahovala
do mesta, Dávid však zostal u otca, ktorý si kúpil dvoj-
poschodový drevený dom tu povyše centra dediny, stál
tam opustený, odkedy v ňom umrela stará Bogga, čo si
ale nikto nevšimol, kým vietor nezmenil smer a zápach
z domu sa nerozšíril až k Mliekarni – osamelosť sa ne-
vyhne ani malým dedinkám. Keď Hvezdár dom kúpil,
pripomínal starého, chromého koňa, slepého a umiera-
júceho, práchnivé drevo však dal vymeniť za nové, na-
hradil popraskané okenné tabule, len si predstav, žeby
sa takto jednoducho dal obnoviť aj skazený svetonázor
či zanikajúca kultúra, a potom dal celý dom natrieť
načierno, s výnimkou niekoľkých bielych bodiek na
troch stenách a streche. Bodky predstavujú jeho štyri
najoblúbenejšie súhvezdia: Veľký voz, Plejády, Kasiopeu
a Pastiera. Štvrtá stena, otočená na západ smerom
k moru, je celá čierna a symbolizuje koniec vesmíru.
Nie je to veľmi povzbudzujúca myšlienka, ešteže je západ-
ná stena odvrátená od cesty. Pri príchode do dediny
z juhu je Hvezdárov dom to prvé, čo človek zbadá, za
bieleho dňa vyzerá, akoby kus neba dopadol na zem,

priamo na dedinu. Na streche domu sa nachádza veľké okno a neskoro večer sa z neho vysunie teleskop, oko, ktoré do seba nasáva diaľavy, tmu i svetlo. Býva teraz v dome sám, Dávid sa v sedemnástich odsťahoval dole do dediny, a občas načúva zvuku zimnej temnoty, ktorá sa tlačí na okná domu

Tri

V najlepších časoch pracovalo v Pletiarňi desať zamestnancov, čo v dedine so štyristo obyvateľmi nie je málo. Postavili ju v priebehu troch mesiacov v lete roku 1983, 380 metrov štvorcových na dvoch poschodiach. Z okna na poschodí vidno ponad strechu bitúнку až na fjord. Pletiareň dal postaviť štát, také stavby rastú veľmi pomaly a tak zdráhavo, až sa zdá, že výstavbu ktorýkoľvek deň prerušia, a ľudia časom zabudnú, akému účelu má stavba vôbec slúžiť. A mnohé je vecou náhody. Farby pohorí, jarné prechladnutie, rýchlosť stavby domov; a vtedy sa spolu opili dvaja poslanci parlamentu. Jeden bol z robotníckej Pokrokovej strany a druhý zo starej Socialistickej strany, keď noc pokročila, začali súperiť, ktorý z nich ako prvý vo svojom volebnom obvode rozbehne úplne nový podnik s desiatimi zamestnancami. A tak vznikla Pletiareň. Svoju činnosť zahájila na jeseň 1983 pod pevným a odhodlaným vedením mladého výkonného riaditeľa, ktorý sa práve chystal podmaniť si svet, keď mu poslanec za Pokrokovú stranu post ponúkol. Nasledovalo desať žiarivých rokov plných úspechov. Na prízemí hrmotali stroje a na poschodí sa nachádzala kuchynka, záchod, ba dokonca sprcha, a jedna miestnosť

bola vyčlenená pre činnosť dedinského mládežníckeho spolku. Boli to dobré roky, považovali sme ich za začiatok niečoho veľkého, boli sme presvedčení, že naša dedinka nevykrváca tak, ako mnohé iné, pohľad na riaditeľa nás naplňal istotou. Stroje hrmotali, chrľili ponožky, pulóvre, čiapky, rukavice, a v Obchodnom družstve sa človeku občas naskytol vskutku potešujúci pohľad, keď tam zavítalo zo päť farmárov z okolia, z ktorých každý mal oblečené niečo z Pletiarne. Svet bol vtedy plný krásy a harmónie, a práve tie časy nám chýbajú. Všetko sa však časom skončí, to je snáď to jediné, na čo sa v živote dá spoľahnúť. *Tu igitur nihil vidis*, prisnilo sa riaditeľovi po latinsky, odrazu sa premenil na Hvezdára, obetoval džíp, dom, ženu, rodinný život, žiarivú budúcnosť, a za to dostal nebo a zopár starých kníh. Jedného dňa v polovici deväťdesiatych rokov však stroje z prízemlia naložili do veľkého nákladného auta. Nasledovalo mnoho ťažkých mesiacov, keď slnečné a mesačné lúče dopadali cez okno do prázdnych miestností.

Bolo by od nás nespravodlivé viniť z tých nepríjemných a skľučujúcich zmien sny jedného človeka. Určite by si stratil vieru v pravdivosť našich slov, ba dokonca vieru v našu dôveryhodnosť, a aký by potom malo zmysel v tomto pokračovať? Stroje z Pletiarne odniesli na východ krajiny, kde ich potrebovali viac, kde sa bez práce ponevieralo mnoho hlasov nerozhodnutých voličov, no isto by bolo závažilo, keby si riaditeľ dupol, veď predsa musí niečo znamenať, keď sa na odpor postavia výnimočné schopnosti, nový džíp a na mieru šité obleky. Už si celkom presne nepamätáme, ako dlho prízemie budovy zívalo prázdnotou, no Hvezdár ešte celý nasledujúci rok poberal štedrú výplatu,

riaditeľ domu duchov. Obyčajným smrteľníkom však okamžite ukázali dvere, spolu deviatim zamestnancom, siedmim ženám a dvom mužom. Chlapi si z toho ťažkú hlavu nerobili, povypytovali sa na prácu kamarátov z futbalu, zo školy, z Rotary klubu, veď svet je impériom muža. Jeden z nich, Gunnar, sa uplatnil ako asistent nášho elektrikára Simmiho, a ten druhý, Ásgrímur, prezývaný Ossi, pomáha inštalatérovi, murárovi aj te-sárovi, medzi ktorých si rozdelil pracovný týždeň a časom sa stal všestranným remeselníkom vyhľadávaným na rôzne práce. Ossi začína každý deň tým, že vzdá vďaka prozreteľnosti, ktorá pletiarenské stroje poslala preč, oveľa bližšie k vychádzajúcemu slnku.

Hoci už uplynulo mnoho rokov, päť zo siedmich žien je ešte stále nezamestnaných. Päť nezamestnaných žien, to spolu predstavuje desať rúk. Ostatné dve mali viac šťastia, jedna z nich sa volá Elísabet a o nej ti roz-poviem neskôr. Tá druhá je Helga a päť dní v týždni od 8:00 do 17:00 sedí pri telefóne.

S najväčšou pravdepodobnosťou zariadila Helge prácu riaditeľka školy Sólrún. Sólrún si už dávno robila starosti zo stresu, ktorému moderný človek podlieha, z tej rýchlosti, záťaže, zo života. Potiahla za nitky v sys-téme, rozposlala listy, dohovorila vplyvným osobám, Helga napokon zasadla k telefónu a sedí tam dodnes. Ná-plňou jej práce, ktorá je akýmsi pilotným projektom či inováciou, označením si nie sme celkom istí, je vypo-čuť si volajúceho, prehodiť občas pár slov, no najmä zachovať pokoj, nech už sa situácia vyvinie akokoľvek. Je to jednoduché, ale predsa nie až také jednoduché. Podaktorí volajú, len aby sa pohovárali, cítia sa osame-lo, chcú počuť dych niekoho iného, iní sa chcú zas

postažovať, ulaviť si od všetkého nepokoja a úzkosti, ktoré v nás táto udychčaná doba rozvíri. Sólrún trvala na tom, že Helgina práca pomôže ľuďom uvoľniť napätie či zmierniť pálčivosť osamelosti. V jednom zo svojich listov o strese napísala, že je to „fenomén, ktorý sa v nás hromadí, a preto ho občas treba vypustiť.“

Helga je štyridsiatnička, slobodná, má jedno dieťa a krásny, hebký krk. Otec jej dieťaťa, farmár zo statku južne od dediny, na ňu často myslí, na jej krk, ktorý v predstavách často bozkáva, čo asi robíme aj my. S prácou je spokojná, ponára sa do hrubých zväzkov o psychológii, študuje knihy, ktoré sa pokúšajú o analýzu súčasnosti, mnohé z nich sú v angličtine, a často je vďačná za to, že prišla o prácu v Pletiarni. Podaktoré dni sú, samozrejme, náročné, volajú ľudia, ktorých stres tak premohol, že iba kričia, možno ich niečo tak napálilo, že Helgu zasypú urážkami, ulavia si a cítia sa potom oveľa lepšie, no občas, keď Helga pripravuje pre seba a svoju dcéru večeru, jej z uší cítiť spálený pach. Niektorí hlboko oľutujú, že sa v telefóne neovládli, a na znak svojej kajúcnosti, vďaky či ako priateľské gesto jej niečo pošlú. Anton, miestny taxikár, jej už poslal kvety, bonboniéru, červené víno, kartón piva, fľašu vodky, knihu, šteňa, a raz dokonca hnedé jahniatko, ktorému sa v očiach zrkadlilo nebo. Zo šteňaťa vyrástol príkladný pes a z jahňaťa ovca, ktorá svoje najkrajšie chvíle prežíva v Helginej záhrade. Je príjemné stretnúť Helgu v dedine, vždy si na ňu spomenieme v našich večerných modlitbách: božeuchovaj, aby tie čierne klatby neroztriesťili jej krásnu hlávku.

Nemáme však na mysli iba urážky, ktoré ľudia, zničení a utrápený prítomnosťou, kričia do slúchadla,

myslíme tým predovšetkým ostatných päť žien, tých desať rúk, ktoré novú prácu nedostali. Stretávajú sa dvakrát do týždňa, a to už odo dňa, keď pletiarenské stroje naložili do nákladiaku, robia si navzájom spoločnosť a vyplňajú tak prázdnotu, ktorú so sebou prináša nezamestnanosť. Desať rúk v jednej obývačke, desať nezamestnaných rúk, ktoré voľakedy tvorili súčasť kolobehu, ovplyvňovali každodenný život, no teraz hľa, toľko premárnených rúk, a čas beží. Helgu nespomínajú vždy v dobrom, ony by jej prácu vykonávali oveľa lepšie, odpustili by si tie hlúposti, knihy o psychológii, hnedé jahňa a červené tričko k čiernym džinsom; desať rúk lieta vzduchom ako roj zlostných včiel. A teraz jej už začali volať aj muži, ktorí sa chcú pohovárať o manželstve, poťažovať sa na manželky, na nedostatok sexu; vdovci, rozvedení i slobodní volajú a rozprávajú o samote. Mali by sme sa sťažovať na Ministerstve sociálnych vecí, vyhlásila jedna z nich, alebo spadajú takého záležitosti nebodaj pod Ministerstvo zdravotníctva – nie sú si tým isté a mesiace prichádzajú a odchádzajú. Päť žien spolu pozerá relácie o bývaní, o varení, seriály, talkshow – sledovať televízny program a zároveň život v dedine je v podstate zamestnanie na plný úväzok, aj keď v posledných rokoch začalo byť čoraz ťažšie jedno od druhého odlíšiť. Máme tu teda desať nezamestnaných rúk, konferenčný stolík preplnený tortami, zapekanými jedlami, kanvicami s kávou, receptami, svojpomocnými príručkami, bestsellermi, je leto, zima, žiarivé letné svetlo, uhľovočierne noci.